

In vogelvlucht

Oversteek naar Java
Kerken in Balinese stijl

Duikend en snorkelend de onderwaterwereld ontdekken

Tussen de apen

Op het strand met je gezin

Koraalriffen!
Pulau Menjangan
Pemukutan
Makam Jayaprana
Hier eindigde een tragische liefde

Vrachtzeilers, vrachtboten en cruiseschepen
Celukanbawang

Lovina Beach

Belimbingsari

Taman Nasional Bali Barat
Paradijs voor ornithologen en wandelaars

Zomerresort

Negara
Waterbuffel-races

Surf, sun & fun

Door een boomstam rijden
Asahduren

Panorama-route

Medewi Beach

Balian Beach

Klaar voor de eilanden?

Steile klim naar de goden

Gili-eilanden
Toeristische hotspot
Senggigi

Gunung Rinjani

Wandelen tussen de rijstakkers

Tetebatu

Koninklijke hoven

Mix van modern en krakemikkig

Sukara

Penunjak

Geweven stoffen en aardewerk

Lombok

Sade
Rambitan
Museumdorpen

Hippiefleur en romantiek

Surfer's dream!

Bali en Lombok — twee droombestemmingen voor cultuurliefhebbers en avonturiers, zoonbidders en mensen die naar de zin van het leven zoeken, wellness-toeristen en backpackers. Een pure ervaring!

Seks op de tempelmuur
Sangsit

Koloniale geschiedenis gemetseld in steen
Kubutambahan

Duiken bij het rif

Spetteren onder de waterval
Air Terjun Gitgit

De vulkaan roept!

Heilig bergmeer

Stairway to heaven

Middelpunt van het universum

Godenzetel

3, 2, 1 — en naar beneden!

Apentheater
Batukaru
Een tempel midden in het oerwoud

Het dorp als microkosmos

Pura Besakih

Baden en jong blijven!
Tirtagangga

Glinsterende rijstterrassen

Sangeh

Cultuur opsnuiven

De olifantengrot

Goa Gajah

Tenganan
Bali
Tijdreis naar het oude

Candi Dasa

Juwel in de branding

Pura Tanah Lot

Het leven bruist hier
Denpasar

Ritmisch gelamer van zilversmeeden

Adopteer je een schildpad?
Pulau Serangan

Elke mogelijke watersport

Feesten voor iedereen, dag en nacht

Seminyak

Legian

Kuta

Benoa

Padang Padang Beach

Spectaculaire surfmoves in de branding

Een bezoek aan de onderwereld in de vorm van een beeldverhaal

De merkwaardigste badplaats ter wereld

Nusa Penida

Bij de koning der demonen

Van hot naar her

Een bont palet — van surfstranden tot rijstterrassen, van uitbundige vakantiecentra vol feestvierders tot ingetogen plekken vol spiritualiteit, van de diepten van de zee tot de hoogtes van het bergland. Bali en Lombok bieden tal van verrassingen.

Alleen maar strand?

Natuurlijk, op de stranden van de resorts aan de kust van Bali en Lombok kun je heerlijk vakantie vieren. Maar terwijl je sport, winkelt of geniet van het nachtleven, ontdek je weinig van de unieke eilandcultuur. Mijn tip: huur tenminste enkele dagen een auto, al dan niet met chauffeur, en ga het binnenland van de eilanden ontdekken!

Wandelschoenen aan en de natuur in!

De natuur van beide eilanden is grandioos. Tegen steile berghellingen liggen uitgestrekte rijstterrassen en uit het landschap rijzen spectaculaire vulkanen op. Het uitzicht is werkelijk schitterend en je kunt er bovendien heerlijk wandelen. Neem dus vooral een paar stevige wandelschoenen mee en trek eropuit! Er zijn wandelingen en wandeltochten van elke mogelijke lengte en moeilijkheidsgraad.

Duiken voor dummies

Absolute aanrader: neem eens een kijkje onder het zeeoppervlak. Er wacht daar een betoverende onderwaterwereld. Misschien zie je zelfs een maanvis, een van de wonderlijkste wezens op onze planeet. Ga dus beslist een keer duiken. Op veel plaatsen kun je voor weinig geld les krijgen.

Handig in allerlei situaties is de sarong, een enkele meters lange doek, die voor uiteenlopende doeleinden wordt gebruikt. De Balinese vrouwen wikkelen hem rond hun heupen, maar hij kan ook dienst doen als handdoek of laken. Bij het bezoek aan een tempel is het dragen van de wikkelrok overigens verplicht, zowel voor vrouwen als mannen.

Een jaar vol feesten

De Balinese kalender telt meer dan tweehonderd feesten. De kans is dus groot dat je een feest meemaakt, of dat nu een uitbundige 'tempelverjaardag' is of een niet in het minst treurige crematie. Ben je toevallig in maart op Bali, tijdens de lente-equinox, dan wordt Nyepi gevierd, het drie dagen durende nieuwjaarsfeest. Met veel kabaal worden in de laatste nacht van het oude jaar de boze geesten verdreven. De dag erna heerst er absolute stilte. Niemand mag het huis uit. Boze demonen die terugkomen, moeten de indruk krijgen dat het eiland uitgestorven is. Ook jij zal deze dag in je hotel moeten blijven!

Bali Spirit

Sinds Julia Roberts in de film *Eat Pray Love* door de rijstvelden rond Ubud fietste en bij de Gunung Batur door het vulkaanlandschap wandelde, is Bali een bedevaartsoord voor iedereen die bewust leeft. Yoga, meditatiecursussen, ayurveda, massages – alles is mogelijk.

Waktu karet: 'rekbare tijd' – zo noemt men de nonchalance van de Balinees tegenover punctualiteit.

Naar Ubud? Waarom dan?

Wie niet in Ubud is geweest, kent Bali niet. Ondanks de toenemende commercie vind je hier nog altijd de authentieke Balinese cultuur: heiligdommen uit Bali's vroegste geschiedenis, talloze culturele evenementen, kunstnijverheid en oude ambachten.

Flashback

In enkele afgelegen dorpen leven de oorspronkelijke bewoners van Bali nog volgens prehindoeïstische tradities. Ze bidden tot hun voorvaderen en houden een aloude kosmische ordening in ere. Tenganan en Trunyan zijn de enige dorpen van de Bali Aga die voor vreemdelingen toegankelijk zijn.

Zuid-Bali

Brandpunt van het toerisme — de resorts in het zuiden hebben iedereen iets te bieden. Vrijwel alle (vakantie)wensen kunnen hier in vervulling gaan. Wie eens een kijkje wil nemen in een heel gewone Aziatische stad, gaat naar Denpasar.

blz. 17

Denpasar

Nee, echt mooi kun je de hoofdstad van het eiland niet noemen! Denpasar is stoffig, lawaaiig en overbevolkt, het verkeer chaotisch, de milieuverontreiniging schrikbarend – maar ... het is een onvervalst stukje Bali!

blz. 22

Bali Museum

Museum? Jazeker. Saai? Beslist niet! De fraai ontworpen toegangspoort lijkt wel een tijdsmachine: aan de andere kant ervan wacht het Bali van vroeger en maak je tijdens een stoomcursus kennis met de Balinese geschiedenis en cultuur.

Lachen en glimlachen kunnen de Balinezen als de beste.

Erin duiken

blz. 25

Kuta, Legian en Seminyak ★

Voor de een een tropisch paradijs, voor de andere een toeristische nachtmerrie. De stranden hier behoren tot de mooiste van de Indonesische archipel en nergens wordt zo uitbundig feestgevierd.

blz. 40

Pura Tanah Lot ★

Wanneer de zon in zee zakt, trekt half Zuid-Bali naar dit tempelcomplex. Toch is het er dan misstijl: iedereen is met stomheid geslagen door het schouwspel dat zich in de natuur voltrekt.

blz. 45

Jimbaran Beach

De tegenpool van de noordelijker gelegen uitgaanscentra. Hier kun je rondsleren over een levendige vismarkt of ontspannen in een romantisch strandhotel.

blz. 47

Pura Luhur Uluwatu

Dit rotsheiligdom staat op een 100 m hoge, verticaal uit de Indische Oceaan oprijzende klip waar de golven tegenaan beuken – wat een schitterend uitzicht!

blz. 48

Suluban Beach

Huizenhoge golven voor doorgewinterde surfers, strandbarretjes voor de toeschouwers.

blz. 52

Spa Sekar Jagat

Laat je verwennen tijdens een massage, peeling of bloemenbad.

blz. 55

Sanur

De *grand old lady* onder de zuidelijke vakantie-resorts, ietwat verouderd misschien, maar nog altijd bijzonder aantrekkelijk! Een ideale vakantiebestemming voor wie van rust en betaalbaar comfort houdt.

Een onvergetelijke ervaring: in de avond een kecakdans zien met op de achtergrond de Pura Luhur Uluwatu!

Als het binnen je reisschema past, bezoek dan het Bali Arts Festival, dat doorgaans plaatsvindt in juni en juli.

beleven

Stadsgewoel, stranden en verrukkelijke sauzen

D

Dit is de plek waar ooit de eerste aanvoerders van de Majapahit landden, die van buureiland Java kwamen, en vanaf hier kregen de Nederlanders de weerbarstige vorstendommen van Zuid-Bali onder hun gezag – deze streek is van oudsher een belangrijke toegangspoort voor vreemdelingen. In de jaren zestig van de vorige eeuw verschenen er indringers van een heel andere allure: beschavingsvermoeide drop-outs en globetrotters ontdekten het dromerige Kuta Beach en genoten hier – stoned door *ganja* (marihuana) of hallucinerend door *magic mushrooms* – van de vlammeende zonsopgangen en tropische nachten. Kort na deze voorhoede kwamen surfers uit de hele wereld, maar vooral uit Australië, naar de fantastische Balinese branding. Daarna viel de keuze van de verkenner van de toeristenindustrie op Kuta, dat lange tijd alleen bij insiders bekend was geweest, om hun vakantie-resorts te bouwen. Het plaatsje maakte een onstuimige ontwikkeling door. Met het aangrenzende Legian en Seminyak is Kuta tegenwoordig het epicentrum van het bruisende tropicanatoerisme. Feestende, drinkende en flirtende vakantiegangers zorgen voor een voortdurende vakantie-sfeer. In het weekeinde trekt dit bezoekers

TER ORIËNTATIE

Info: denpasartourism.com (bezienswaardigheden, evenementen, tips voor hotels, restaurants, uitgaan, winkelen en activiteiten).
Verkeer: door de enorme verkeersdruk is het af te raden om in het zuiden van Bali een auto te huren. Een voordelig alternatief voor de taxi zijn de lokale bussen van Trans Sarbagita (blz. 25).
Planning: er zijn in Denpasar maar weinig overnachtingsmogelijkheden, de meeste toeristen overnachten in de zuidelijke vakantie-resorts. In het hoofdseizoen (juli-aug., Kerstmis) betaal je 50% meer voor een kamer en is het noodzakelijk tijdig te boeken.

aan uit het islamitische Java. Ze komen speciaal om zich te vergapen aan wat verboden is: losbandige vrouwen die topless liggen te zonnen, ook al druist dat in tegen de zeden van de lokale bevolking.

Oostelijk van de voortdurend uitdijende eilandhoofdstad Denpasar ligt Sanur met zijn goed onderhouden stranden. In het noordoosten van schiereiland Bukit presenteert Nusa Dua zich als een hoteloase voor wie zuiver luxeus wil genieten, terwijl surfers voor de zuidwestpunt hun acrobatische stunts oefenen.

Denpasar

Als **Denpasar** plankgas geeft, heeft het geraas een volume van circa 90 decibel, is de luchtvochtigheid 90% en de temperatuur 90° Fahrenheit. Grommend en vervuilende gassen uitstotend trekken duizenden auto's, vrachtwagens en bussen door de straten van de metropool. Als een zwerm wespen zoeken brommers en scooters knetterend hun weg door de beperkte ruimtes die het verkeer vrijlaat, strijdend om elke vierkante centimeter – *close combat* op oosterse wijze! Kortom: de omstandigheden nodigen nauwelijks uit voor een liefde op het eerste gezicht. Een ongecontroleerde bouwwoede liet weinig heel van de flair van de oude koningsstad, die vóór de Nederlandse kolonisatie aan het begin van de 20e eeuw Badung werd genoemd. Door de moderne betonnen hoogbouw lijkt Bali's hoofdstad als twee

druppels water op elke andere typisch Indonesische provincie stad. Maar al wilt Denpasar geen schoonheidsprijzen, er is hier van alles te ontdekken. En: Denpasar is een Aziatische stad, een metropool die kabaal maakt, stinkt en zweet – maar een authentiek stukje Bali! De meeste toeristen er met een grote boog omheen trekken, maakt de pret alleen maar groter.

In het centrum

Het brandpunt van de actie

Zwoele hitte, vreemde geuren en gedrang – door de enorme drukte is het vrijwel onmogelijk om op de oostelijke oever van de Badung een gemoedelijke wandeling over de markt te maken, maar het is dé manier om het dagelijks leven in Denpasars levendigste stadsdeel te ervaren. Als uit een Aziatisch plaatjesboek doemt de **Pasar Badung** 1 op als een

De Pasar Badung van Denpasar heeft iets van een overkokende pan: het gebeuren speelt zich niet alleen af in het marktgebouw, maar verspreidt zich over het hele gebied eromheen

LEESTIP

L

Bali, een gecreëerd paradijs door Adrian Vickers laat zich lezen als een roman en geeft interessante achtergrondinformatie over zowel de historische als de culturele ontwikkeling van het eiland.

rein en onrein, goed en kwaad. Daarbij is elke pool even belangrijk als zijn tegenpool: alleen een harmonisch evenwicht tussen beide polen maakt enige vorm van bestaan mogelijk. Het in stand houden van de kosmische harmonie, het zoeken naar het evenwicht tussen goed en kwaad, is het hoogste streven van de Balinees. De tegengestelde krachten moeten elk evenveel aandacht krijgen en daarom moeten dagelijks zowel aan de goden als aan de demonen offers worden gebracht.

De heilige Gunung Agung, de hoogste berg van het eiland, is als zetel van de god Shiva het centrum van het universum en het middelpunt van het systeem van de wereldharmonie. De top van de Agung is een centraal oriëntatiepunt: waar iemand zich ook op Bali bevindt, de kijkrichting naar de heilige vulkaan is altijd een naar de hemel lopende, positieve lijn, die *kaja* wordt genoemd. *Kelod* daarentegen is de neerwaartse lijn, richting de zee. *Kelod* voert naar het duister, naar de plek waar de boze geesten en demonen schuilen. De schoonheid van het strand heeft de Balinezen dan ook nooit kunnen bekoren: van oudsher is de zee de verblijfplaats van de wezens in de onderwereld. Tussen deze spirituele tegenpolen ligt, als een twist-appel waarover de machten van goed en kwaad eeuwig strijden, de middenwereld waarin de Balinezen leven.

Deze kosmische ordening domineert alle aspecten van het leven. Doordat voor de Balinezen alles met elkaar is verbonden, wordt het drievoudige systeem (boven,

midden en onder) ook toegepast bij de inrichting van dorpen, tempels en erven, die steeds langs een denkbeeldige lijn tussen de bergen en de zee zijn gebouwd. Zelfs het menselijk lichaam heeft een met de kosmos vergelijkbare ordening: het hoofd vertegenwoordigt de bovenwereld, de romp de middenwereld en de voeten de onderwereld.

Tallose verschijningsvormen

Ondanks het enorme aantal goden is de hindoe-dharmareligie monotheïstisch – geheel in overstemming met de Indonesische grondwet, waarin 'het geloof in een almachtige en enkelvoudige god' is vastgelegd. Op Bali wordt deze god Sanghyang Widhi Wasa genoemd. Hij bepaalt het levenslot van de mensen, maar wordt niet als oppergod vereerd. Eerder ziet men hem als de hoeder van de kosmische ordening, waarin alle Balinese goden, natuurkrachten en vergoddelijkte voorouders tot een eenheid versmelten.

De belangrijkste verschijningsvorm van de 'Allerhoogste' is de hindoeïstische drie-eenheid (*trimurti* of *trisakti*) Brahma-Vishnu-Shiva. Als Brahma is Sanghyang Widhi Wasa de schepper van het universum, als Vishnu de gever en beschermer van het leven en als Shiva de bringer van de dood en de vernietiger – want vernietiging beschouwt men als een voorwaarde voor het ontstaan van nieuw leven. Elk van deze godheden wordt geymboliseerd door een andere kleur: rood staat voor Brahma, zwart voor Vishnu en wit voor Shiva.

Cherchez la femme

De partners van de drie oppergoden zijn eveneens incarnaties van de ene almachtige god. Brahma's gemalin is Dewi Saraswati, de godin van de wijsheid. Vishnu heeft twee metgezellen: Dewi Sri, die als godin van de vruchtbaarheid op Bali veel wordt vereerd, en Dewi Lakshmi, de godin van de voorspoed en de welvaart. Het

tweeslachtige karakter van Shiva kenmerkt ook zijn gemalin Parvati, die zich kan manifesteren als Dewi Durga, de godin van de dood, of als Dewi Uma, de godin van de liefde en de schoonheid. Daarnaast zijn er honderden godheden die slechts in één dorp of regio worden vereerd, maar die elk afzonderlijk een manifestatie van Sanghyang Widhi Wasa zijn.

Belangrijke tussenstop

Tegenover de hemelse heersers staat een al even complex rijk van boze geesten, demonen, heksen en monsters. Van hun welwillendheid hangt het af of iemand in zijn of haar leven (dat niet eindigt met de dood) voorspoed en geluk zal ervaren. De invloed van de machten uit de onderwereld wordt door de Balinezen als een onlosmakelijk onderdeel van de kosmische orde geaccepteerd. Als ze niet bestonden, zou het evenwicht in de spirituele wereld immers worden bedreigd.

Centraal in het religieuze denken van de Balinezen staat het geloof dat iemands *karma pala* – de optelsom van al zijn daden, zowel de goede als de slechte – beslissend is voor zijn ziel (*atman*) en zodoende voor zijn lotsbestemming in het volgende leven. Als hindoe geloven de Balinezen namelijk dat ieders ziel gevangen zit in de oneindige cyclus van dood en wedergeboorte (*samsara*). Het bestaan op aarde is voor de ziel, die tijdens zijn verblijf hier de beschikking krijgt over een tijdelijk lichaam, slechts een tussenstop. Maar het is een belangrijke tussenstop: de wijze waarop iemand leeft bepaalt namelijk of hij bij zijn volgende wedergeboorte op een hogere of lagere trede van de schepping belandt. Alleen door in religieus opzicht een zuiver en foutloos leven te leiden kan iemand zich losmaken uit de keten van reïncarnaties en het ultieme doel bereiken: de eenwording van de eigen *atman* met het hoogste goddelijke wezen. ■

Door middel van offergaven uit zelfgevlochten mandjes en met wierookstaafjes worden zowel de goden als de demonen mild gestemd

